

PARTICULARITĂȚI DE REPREZENTARE A AFIȘELOR TEATRALE DIN BASARABIA

Daniela MARDARI*

¹*Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie, Departamentul Design și Tehnologii Poligrafice, gr. DTP-191, Chișinău, Republica Moldova*

*Autorul corespondent: Mardari, Daniela, daniela.mardari@ntp.utm.md

Rezumat. *Lucrarea prezintă rezultatele studiului evoluției afișelor teatrale și de spectacole din Basarabia, începând cu secolul XIX, axat pe analiza formatului, compoziției, cromaticii, tematicii, autorului, periodizării, mijloacelor de expresie vizuală.*

Cuvinte cheie: *format, instituții culturale, grafică de afiș, materiale.*

Introducere

Instituțiile culturale, astăzi, încă mai utilizează afișele prin care sunt promovate evenimentele culturale: spectacole, concerte, etc, într-o nouă manieră, sofisticată, cu implicarea tehnologiilor computerizate grafice și probabil, cu siguranță, nu vor dispărea din domeniul produselor de acest gen.

Complexitatea instrumentelor softurilor computerizate oferă o multitudine de oportunități de soluționare grafică în care irealul se integrează cu elementele virtuale într-o compoziție urmând să capteze atenția, să promoveze evenimentul și să prezinte aspecte importante din acesta.

Dicționarul explicativ al limbii române denotă că, termenul "afiș" provine din francezul *affiche* definit ca "un gen de artă grafică, cu funcție de informare, de reclamă și de instructaj, de obicei imprimată, expusă public, prin care se anunță ceva, prin care se dau informații în legătură cu viața politică și culturală."

Încă de la apariția lui în antichitate, afișul a avut rolul de a populariza piesele de teatru, spectacole, concerte, etc și de a le promova în rândul populației. În același timp, ele prezintă o atestare a evoluției graficii care prin impactul creat dintre imagine și text, au încercat să comunice un mesaj publicului epocii respective.

Particularități de reprezentare a afișelor secolului XIX din Basarabia

Istoria afișului teatral din Basarabia atestat, își are începuturile în prima jumătate a secolului XIX, cel mai vechi afiș cunoscut fiind pentru comedia lui Moliere "Școala muierilor sau întâmplările nopții", datat cu anul 1820. Majoritatea afișelor din acel timp nu aveau aceeași destinație ca cele din prezent, fiind înmânate invitaților în calitate de program al spectacolului. Sursele bibliografice în acest sens disting două tipuri de afișe: tipărite pe suport de hârtie și reproduse prin imprimare pe textile. Afișele publice erau tipărite într-un număr mic, iar materialele ieftine și calitatea proastă a hârtiei conduceau la deteriorarea rapidă a lor. Totuși, un număr mare de exemplare de afișe se regăsesc în colecția Muzeului Național de Istorie a Moldovei, care anunțau nu doar evenimentele teatrale din țară, dar și turneele ce aveau loc înafara ei [1].

Pentru opera "Cântărețul din Palermo", înscenată la 20 februarie 1897 în incinta Teatrului "V. Grosman" din Chișinău, a fost tipărit un afiș pe stofă, cu dimensiunile de 13,3×31,5cm, monocrom, având o compoziție simplă cu textul ce ocupă întregul format, având câmpurile laterale, de cap și de picior de diferite caracteristici dimensionale, cel mai mare fiind câmpul lateral stânga. Elementele conținute în afiș, predominant elemente textuale, vizau: titlul spectacolului, locul desfășurării, trupa care va evolua, directorul artistic, numărul și titlurile actelor, distribuțiile, dirijorul, ora reprezentăției și informații despre viitoarele spectacole. Singurul element grafic este o liră – simbol al creației lirice (figura 1). În vederea reproducerii elementelor textuale în afiș sunt utilizate 6 variații textuale diferite prin fonturile utilizate, grosimea liniilor, extensia cuvintelor, interlinierea între rânduri, tipurile de fonturi utilizate.

**Figura 1. Afiș. Opera „Cântărețul din Palermo”, libret de B. Buhbinder.
Turneul trupei de operetă a Teatrului Rus din Odesa la Teatrul „V. Grosman” din Chișinău,
1897**

Particularități de reprezentare a afișelor secolului XX

Dacă afișele secolului XIX erau pur informative, începutul secolului XX le atribuie un rol artistic deosebit, caracteristicile estetice evoluând de la textul predominant tipărit pe hârtie simplă la ilustrații, fotografii sau alte elemente grafice. Acest lucru desfășurându-se într-un mod mai lent, primele afișe de acest gen apărând la începutul anilor '80 ai secolului XX.

Se cunoaște că, în perioada interbelică au avut loc numeroase spectacole, în care teatrul basarabean s-a afirmat, dar nu s-a păstrat nici un afiș din acea perioadă. Loialitatea guvernării a favorizat apariția afișelor cu titluri pentru piesele clasice, dar și a pieselor autorilor contemporani [2].

Printre artiștii responsabili de realizarea afișelor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial se numără V. Poleakov. Afișul semnat de el pentru spectacolul „СЕНТИМЕНТАЛЬНЫЙ ВАЛЬС” („Vals sentimental”) de O. Litovski, în regia lui V. Strelbițki este unul dintre cele mai vechi afișe ale Teatrului Dramatic Rus „A.P. Cehov” din Chișinău, datat cu anul 1941. Poziționarea formatului pe direcție orizontală este una atipică, considerând ca afișele erau fixate pe stâlpii din apropierea teatrului. Titlul spectacolului este direcționat oblic, cu un font neobișnuit ce ocupă majoritatea spațiului central, în spatele acestuia fiind reprezentat un portativ muzical în cheia sol, potrivit tematicii spectacolului. Pe lângă acestea, într-un chenar aparte se indică numele actorilor distribuiți, prețul unui bilet menționând că copiilor până la 14 ani le este restricționat accesul la spectacol (figura 2) [1].

Afișele policrome apar în spațiul basarabean spre mijlocul secolului XX, atunci când începe utilizarea pe larg a fotografiei și textul nu mai este principalul element din compoziția acestuia. Acestea sunt modele de afișe teatrale tipărite în două, trei sau patru culori pe hârtie mai groasă, cu luciu sau mată de diferite formate (cel mai des 85×60 cm), iar textul este în limba română [1]. Informațiile incluse se modifică corespunzător evenimentului, dar element ce dispare după anii '70 este distribuția actorilor.

În această perioadă își începe activitatea Teatrul Municipal „Satiricus I. L. Caragiale”.

Afișul spectacolului „Ce e viața omului” de Arkadi Arkanov conține nu doar imagini din spectacol, ci și cele ale actorilor din rolurile de distribuție. Predomină elementele grafice vizuale, cele textuale fiind delimitate ca aplicație.

Figura 2. Afișul spectacolului „Valsul sentimental” de O. Litovski, Teatrul Dramatic Rus din Chișinău, 1941

În afișul teatral (figura 3) se recurge la un truc vizual de includere a spectatorului în spectacol prin aducerea scenei în prim plan și inducând spectatorul în ambianța teatrală inedită. Artiștii sunt mai aproape și ei prin imaginile ce îi reprezintă. Elementele textuale se constituie în casete imaginare ce vin să completeze afișul, dar sunt subordonate elementelor grafice. Compoziția structural este una de tip deschisă, lipsesc câmpurile, iar ritmul, verticalele și oblicele sunt mijloacele de expresie ce dinamizează lucrarea.

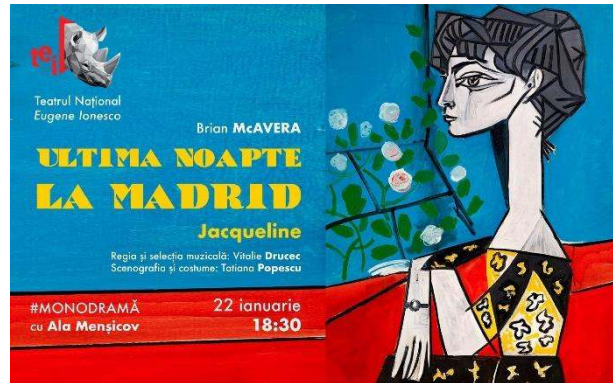
Figura 3. Afișul spectacolului „Ce e viața omului” de A. Arkanov. Teatrul „Satiricus I.L. Caragiale”, anii '90, sec. XX

Afișul secolului XXI

Apariția internetului la sfârșitul secolului trecut, a noilor tehnologii de tipar, dar și a programelor de editare a schimbat radical modul în care afișele sunt create și distribuite în secolul XXI. În pofida acesui fapt, majoritatea afișelor nu mai au același impact asupra publicului și nu se remarcă printr-un artistism deosebit. Pictorii și graficienii nu se mai regăsesc printre cei care semnează afișele spectacolelor din țară. Ele continuă a fi modul principal de informare a publicului, doar că de data aceasta le regăsim în format electronic, distribuit pe rețelele de socializare sau pe paginile de internet a teatrelor, dar și în formă fizică. Acest fapt, oferă nenumărate posibilități de modificare a particularităților de reproducere artistică și tehnică ca modificarea constantă a formatului după necesitate și introducerea sau eliminarea mai multor elemente grafice. Drept element adițional pe unele afișe reapar listele de actori.

Pentru afișul spectacolului "Ultima noapte la Madrid" (figura 4) de Brian McAvera în regia lui Vitalie Druceac se recurge la utilizarea picturii "Jacqueline cu flori" de Pablo Picasso. Aceasta

este o adiție reușită pentru a transmite mesajul către public despre esența spectacolului. Formatul cu poziționarea pe orizontală este divizat în două jumătăți, imaginea ocupând jumătatea dreaptă în totalitate. Partea stângă a afișului reia ca fundal o parte din pictură alcătuită din culorile albastru-negru-roșu. Amplasat mai jos, titlul piesei în galben contrastează cu fonalul albastru pentru a putea a îmbunătăți vizibilitatea acestuia. În colțul de sus, stânga, este amplasată sigla Teatrului Național "Eugene Ionesco", pe afiș regăsindu-se numele regizorului, scenografului, genul piesei, actorul principal, data și ora de început a spectacolului.

Figura 4. Afișul spectacolului "Ultima noapte la Madrid" de Brian McAvera. Teatrul Național "Eugene Ionesco"

Concluzii

Afișele teatrale constituie produse grafice, genaza cărora este atestată la nivel european încă la mijlocul sec. XVI, în spațiul basarabean se regăsește din sec. XIX [3].

Primele afișe teatrale basarabene sunt dominate de elemente textuale variate după tipul fonturilor, mărimea fontului, interliniere, extindere textuale.

Începutul sec. XX remarcă încercări de soluționare estetică a afișelor teatrale cu includerea timidă a primelor elemente grafice, tentative de operare cu elementele textuale dispuse pe diferite direcție de orientare.

Secolul XXI aduce cu sine soft-uri computerizate ce oferă posibilitatea de a crea produse grafice ce nu necesită multe eforturi, cu o tendință spre simplificare a compoziției grafice și o înclinație spre utilizarea mai pronunțată a imaginii sau a textului pentru a crea efectele necesare.

Urmărind schimbările survenite pe parcursul istoriei în ceea ce privește afișul teatral, putem observa că, acesta își modifică în mod constant forma și structura, pentru a putea oglindi cât mai eficient evoluția modalităților de comunicare în societate.

Conducător: Viorica CAZAC, conf. univ., dr.

Referințe

1. STĂVILĂ, V. Afișul cinematografic din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a Moldovei. În *Tyragetia: Istorie. Muzeologie*. Serie Nouă. 2013, Vol.7 (22), nr. 2., p. 357-366.
2. COLESNIC, Iu. *Geneza Teatrului Național din Chișinău*. Chișinău: Cartier, 2016.
3. TIPA, V. Posterul teatral între publicitate și creație artistică [The theatrical poster between advertising and artistic creation]. În: *Studiul artelor și culturologie: Istorie, teorie, practică*, 2019, nr. 2 (35), p. 145-149.